

A fiatal gazdálkodók és a szövetkezeti mozgalom jövője

A fiatal gazdálkodók szakszervezetének (*Jeunes Agriculteurs*, JA) országos, sorrendben 47. kongresszusát az idei évben Metz-ben (Moselle megye) rendezték június 4-6. között.

A program egyik jelentős pontja volt a szakszervezet éves orientációs jelentésének tárgyalása – a dokumentum a gazdák közötti együttműködési lehetőségeket, ha úgy tetszik a szövetkezés új formáit vizsgálja. Minderre azért van szükség, mert a fölnövő gazdálkodói generációk megjelenésével párhuzamosan olyan mélyreható, a mezőgazdaságot is érintő gazdasági és társadalmi változások mennek végbe, amik arra kényszerítik a gazdálkodókat, hogy a „túlélés” érdekében teljesen új alapra helyezték az egymással és a földolgozói, kereskedelmi partnerekkel kialakított kapcsolataikat. Magától értetődő számukra, hogy a csak úgy tudnak talpon és versenyben maradni, ha a lehető legnagyobb mértékben kihasználják az együttműködésben, szövetkezésben rejlő lehetőségeket, ez azonban csak akkor lehetséges, ha ennek kereteit az új, sőt a várható kihívásokhoz igazítják.

A főszóaló regionális elnökök azokat a gondolatokat osztották meg a kongresszus résztvevőivel, amiket a szövetkezeti rendszerről saját regionális szervezeteikben a tagok megfogalmaztak. Többen is aláhúzták, az embert kell a szövetkezeti mozgalom középpontjába helyezni, általában pedig minden résztvevőnek a közös sikerek érdekében kell együtt dolgoznia. Nem téveszthető viszont szem elől az a tény, hogy a gazdák önmagukban nem képesek biztosítani a szövetkezetek működését, ahhoz a földolgozásban és a kereskedelemben tevékenykedő cégekre, szervezetekre is szükség van. Ezzel együtt a fiatalok szerint az ő feladatuk az új szövetkezeti rendszer kialakítása, hiszen az ő jövőjükéről van szó, amiben arra kell törekedni, hogy az egyes régiók és ágazatok között csökkenjenek, és ne nőjenek a különbségek, a (fiatal) gazdák jövedelem-biztonsága pedig mindenki esetében erősödjön. Több alkalommal is árnyaltan ugyan, de szóba került a generációk közötti feszültség, ennek kapcsán a fiatalok arra az álláspontra helyezkedtek, hogy bizonyos életkor fölött a szövetkezeti rendszer irányításában már ne lehessen vezető szerepet betölteni, korlátozni lehessen továbbá azt is, hogy egy-egy szövetkezeti vezető milyen hosszú ideig töltsen be ugyanazt a mandátumot. Ami a vezető tisztséget vállaló szövetkezeti tagok tiszteletdíját illeti, szerintük ennek érdemi munkavégzésre ösztönzőnek kell lenni, de nem szabad túlzásokba esni és el kell kerülni azt is, hogy a pénz csak arra szolgáljon, hogy az érintettek öléseken való részvételét „megvásárolják”.

A JA szeretné elérni azt is, hogy a fiatal gazdák legalább a szövetkezetek igazgató tanácsába – akár szavazati jog nélkül is – küldöttet delegálhassanak, természetesen előnyben részesítve azt, hogy a fiatal tag is legyen a szövetkezetben. Egy nagyon indulatos hozzászóló ennek kapcsán kifejtette:

- semmi értelme olyan fiatalot delegálni az igazgató tanácsba, akinek nincs köze a szövetkezethez,
- semmi értelme a fiatalnak úgy ott ülni, hogy nincs szavazati joga,
- ha ezt elérnék, pillanatok alatt jelentkezne ugyanezzel az igénnyel a többi szakszervezet, célozva első helyen a *Confédération paysanne*-ra és a *Coordination rurale*-ra,
- ezzel pedig a szövetkezetekből ugyanolyan politikai vitakör válna, mint sok más szakma szervezetből, erre pedig semmi szükség nincs, hiszen a szövetkezetnek a mezőgazdaság ökonómiai érdekeit kell politika-semlegesen szolgálni!

Részben ezen érvek hatására a kongresszus végül azt a megoldást választotta, hogy általában támogatják a fiatal gazdák – lehetőleg szövetkezeti tagok – részvételét a szövetkezetek különböző irányító testületeiben. Ilyen irányba mutató döntés volt az is, hogy támogatják a

„gyakornok” státusú fiatal gazdák ilyen grémiumok ülésen való részvételét „megfigyelőként” annak érdekében, hogy ezzel segítsék a majdani eredményes döntéshozói kör kinevelését.

A fentiek szinte kivétel nélkül a szövetkezetek irányításával (*gouvernance*) kapcsolatos kérdéseket jelentenek, ahol a fiatalok szempontjából – érthető módon - megkerülhetetlen az, milyen legyen azok életkora, akik képviselik a gazdákat az egyes szövetkezetekben, szakmai szervezetekben, hiszen a kor követelményeihez és a jövő kihívásaihoz való alkalmazkodásban fontos az is, kinek mennyi időre kell még előre tekintenie. Az orientációs jelentésben ezért hatvan évben maximálnák a szövetkezetben választott tisztséget betöltők életkorát, ha pedig mandátuma közben érné el ezt a határt a gazda, le kellene mondania tisztségéről. Ezen túlmenően pedig 10 évben limitálnák az egy poszton eltölthető idő hosszát is.

Kikerülhetetlen téma a szövetkezetek területi lehatároltsága is, különösen annak fényében, hogy egymást követik a különböző szövetkezeti fúziók. Korábban egy-egy szövetkezet csak pontosan behatárolt földrajzi területen működhetett, ám ez mára már nem csak jelentős versenykorlátozó tényező lett, de sokszor egy-egy kisebb szövetkezet megmaradása múlik azon, hogy ezen a korlátan túl lehet-e lépni? Ettől elválaszthatatlan az is, hogy egy-egy gazdának egyetlen szövetkezetbe kell-e beszállítania a terményeit, vagy megoszthatja azt több szövetkezet között? Ez utóbbira ugyanis egyre több példa van, így mindenképpen túl kell lépni a korábbi évtizedek egy gazda-egy szövetkezet gyakorlatán.

Picardie régió fiatal gazdáinak elnöke egy másik, nagyon fontos kérdést is fölvetett, ez pedig a pályakezdő gazdák számának folyamatos csökkenése. Hiába sikerült ugyanis az elmúlt években valamelyest csökkenteni a gazdálkodást abbahagyók és a pályát kezdők száma közötti különbséget, még mindig sokkal kevesebb az utóbbiak száma. Ez pedig azt jelenti, hogy a szövetkezeti tagok száma is folyamatosan csökken, ami belátható időn belül számos szövetkezet helyzetét bizonytalaníthatja el, hacsak nem történik érdemi változás.

A tendencia mindenesetre elgondolkodtató: az orientációs jelentés adatai szerint az elmúlt negyedszázadban felére csökkent Franciaországban a gazdaságok száma – míg 1988-ban 1,017 millió volt (ebből 570 ezret művelt főfoglalkozású gazda által vezetett), 2010-ben 490 ezer (amiből 326 ezer a professzionális gazdáé). A gazdák korfája az idővel sajnálatos módon csak kicsit javult: ahogy 1988-ban, most is az 50-59 éves korosztályba tartozik a legtöbb gazda, ám míg 1988-ban az őket követő legnépesebb korcsoport a 60 éves vagy annál idősebb gazdák köre volt, manapság a második helyen a 40-49 évesek vannak. A 40 évnél fiatalabbak helye nem változott, ahogy negyedszázaddal ezelőtt, most is ők vannak a legkevesebben. A gazdaságméret érdemben nőtt ezalatt az időszak alatt, míg a 0-20 és 20-50 hektáros gazdaságok száma jelentősen, az 50-100 ha közöttieké valamelyest csökkent, a 100-200 hektár közöttieké és a 200 hektárnál nagyobbaké egyaránt nőtt (2,5-es illetve 4-es szorzóval). Jelenleg ez a két csoport használja a mezőgazdaságilag művelt terület közel 60%-át, miközben szám szerint csak a gazdaságok 14 és 4%-át jelentik.

Az orientációs jelentés külső szemlélő számára általában monotonnak tűnő vitája során meglepően éles szóváltás bontakozott ki arról, kell-e, és ha igen, milyen mértékben korlátozni a mandátum-halmozást (*cumule des mandats*, ami nem tévesztendő össze a *cumule des responsabilités*-vel, ami magában foglalhat egyéb szakmai vagy társadalmi kötelezettségeket is)? Az előterjesztők abból indultak ki, hogy a gazdálkodónak első helyen a mezőgazdasági termeléssel kell foglalkoznia, egyéb szakmai (vagy társadalmi) föladatokat csak olyan mértékben vállaljon, ami nem akadályozza meg a fő tevékenysége ellátásában és nem megy az egyéb vállalkozások színvonalának rovására sem. Voltak, akik azzal érveltek, hogy a helyi szintű egyéb tisztségeket nem kell(ene) érdemben beszámítani, csak a komolyabb szellemi és időráfordítással járókat (mint pl. egy szövetkezet elnöki föladatai). Az elnökség azonban azzal

érvelt, hogy legyen bármilyen szintű a gazdaságon kívüli kötelezettség, megosztja a gazdát és ezt nem lehet túlzásba vinni, ezért a küldöttek végül úgy döntöttek, hogy egy gazdálkodó egyszerre legföljebb két szakmai szervezetben vállalhat tisztséget, függetlenül attól, hogy milyen szintű szervezetről van szó. A mandátum-halmaz egy további kérdést is fölvet, mégpedig a különböző föladatokért kapott térítések nagyságát és azok jogosságát, nem beszélve a gazdaságban történő helyettesítés költségeiről.

A kérdés párhuzamba állítható a jelenlegi francia nagypolitikában tapasztalt köztársasági elnöki javaslattal, ami a közéleti szereplők – elsősorban parlamenti képviselők – körében korlátozná az egy időben betölthető feladatkörök számát. Ismerve azonban a képviselők és szenátorok hozzáállását, egyáltalán nem biztos, hogy François Hollande ezt az elképzelését meg tudja valósítani (és nem tudni azt sem, egyáltalán mennyire eltökélt mellett, hogy ezt megtegye)?

A kongresszus gyakorlatilag külön napirendként tárgyalta a szövetkezeti vezetők és egyéb választott tisztviselők bérezésének kérdését, ami szerintük elengedhetetlen ahhoz, hogy biztosítani lehessen a vidéki életben is a szükséges átláthatóságot. Elismerik azt, hogy egy szövetkezet eredményes irányítása komoly erőfeszítéseket és tudást igényel, ezért jogosnak tartják azt, hogy a szövetkezet elnöke is (ne csak az alkalmazotti státusú ügyvezető igazgató) havi fix jövedelemben részesüljön, azonban szükség van a juttatás mértékének nyilvános, az igazgatótanács általi meghatározásához és egy plafonösszeg megállapítására is. Hasonló elvek alapján a valós költségek megtérítésén túl a minimálbér adott százalékában meghatározott juttatás járna a többi választott tisztviselőnek is. Egyes küldöttek azon a véleményen voltak, hogy nem lehet egyetlen és egységes plafonösszeget meghatározni az elnökök fizetésére, azt mindenképpen az adott szövetkezet árbevételének nagyságához, eredményességéhez és a felelősség mértékéhez igazítanák.

Voltak, akik azt az álláspontot képviselték, hogy a szövetkezeti tisztviselők elsősorban gazdálkodók, jövedelmüket ebből a tevékenységből szerzik, nem szabad, hogy a gazdaságon kívüli tevékenység legyen a fő jövedelemforrásuk, ezért az elnök számára legföljebb a minimálbérrel, az egyéb tisztviselők számára ennek felével egyező juttatást engedélyeztek volna. Ha ez nem elég a többletfeladatok ellátására, akkor nem kell vállalni. Mások azt mondták, ha valaki vezető pozíciót vállal a szövetkezetben, az azzal jár, hogy a saját gazdaságát ezalatt az idő alatt sokkal kevésbé tudja fejleszteni, ami miatt hátrányba kerül azokkal szemben, akikért dolgozik, ezért jogos a magasabb fizetés. Megint mások úgy fogalmaztak, erkölcsileg nem vállalható, hogy a minimálbért éppen csak kitermelő gazdákkal szemben az elnök ennek sokszorosát kapja a szövetkezetben fizetésként. Mindenesetre a vita alapján úgy tűnik, ebben a kérdésben még egy ideig nem jutnak mindenki számára elfogadható megegyezésre a fiatal gazdák.

Somogyi Norbert, Párizs